

STORTINGET

Grunnlovsforslag 25

(2019–2020)

Grunnlovsforslag fra Christian Tybring-Gjedde og Per-Willy Amundsen

Dokument 12:25 (2019–2020)

Grunnlovsforslag fra Christian Tybring-Gjedde og Per-Willy Amundsen på vegne av Carl I. Hagen om ny § 89 annet ledd (om å gi Høyesterett initiativrett til å prøve om en ny lov strider mot Grunnloven)

Til Stortinget

Bakgrunn

Grunnloven § 83 sier at Stortinget kan be om Høyesteretts uttalelse om hvorvidt et lovforslag er i overensstemmelse med Grunnloven. Dersom en part anker en dom fra lagmannsretten og påberoper seg at lovgrunnlaget for dommen er i strid med en bestemmelse i Grunnloven, avgjør Høyesterett dette spørsmål. Høyesterett kan altså sette til side en dom fordi lovgrunnlaget for dommen strider mot en grunnlovsbestemmelse. Grunnloven § 97 om at ingen lov kan gis tilbakevirkende kraft, er en slik bestemmelse som Høyesterett kan anvende for å oppheve et lovvedtak i Stortinget.

Høyesterett kan imidlertid ikke på selvstendig grunnlag vurdere eller behandle spørsmål om hvorvidt et lovvedtak i Stortinget er i strid med Grunnloven, dersom ingen anlegger en sak for retten med en slik påstand og også anker et mulig tap i tingretten og lagmannsretten til Høyesterett.

Dette vil forslagstiller endre gjennom å gi et nytt ledd i § 89 i Grunnloven. Forslaget innebærer at Høyesterett på eget initiativ eller basert på henvendelser fra en statsborger behandler og tar stilling til om et lovvedtak er i strid med en grunnlovsbestemmelse.

Et eksempel hvor lovforslaget kunne ha kommet til anvendelse, var bankkrisen på begynnelsen av 1990-tallet. En rekke banker hadde da ikke lenger de nødvendige reserver etter en rekke misligholdte lån der renter og avdrag ikke ble betalt. Hele lånet ble da ansett som tapt, og bankenes soliditet tilfredsstilte ikke lenger banklovgivningens reservekrav. Daværende banklovgivning hadde klare bestemmelser om hva som skulle skje i en slik situasjon, ved at banken ble satt under offentlig administrasjon med et eget styre som skulle arbeide for å få banken i en bedre situasjon uten å måtte avskrive hele lånet som tapt. Hvis det så ble bedre tider og låntageren igjen kunne betale renter og avdrag, ville lånet igjen komme inn i bankens balanse. Når banken igjen tilfredsstilte kravene til reserver, ville banken bli tilbakelevert til bankens aksjonærer.

Daværende banklovgivning ble ikke fulgt av regjering og storting, som i stedet laget en lov som gjorde det mulig for staten å nulle ut aksjene i banken og overta banken. Dette skjedde med Kreditkassen, som hadde tusenvis av småaksjonærer. Sluttresultatet av statens overtagelse av Kreditkassen var at staten tjente grovt på sin såkalte redningsoperasjon, mens de tidligere eierne tapte alle sine penger de hadde i aksjer. Hadde den daværende lovgivning vært fulgt, ville banken blitt satt under offentlig administrasjon for deretter å bli tilbakelevert til aksjonærene. Den nye loven ble altså gitt tilbakevirkende kraft i strid med Grunnloven § 97.

Carl I. Hagen omtalte dette i sin selvbiografiske bok «Ærlig talt» som århundrets største bankran fra statens side og mente at loven som ga adgang til nulling av aksjene, var i strid med Grunnloven § 97 om at en lov ikke kan gis tilbakevirkende kraft. I tillegg rettet Carl I. Hagen i boken sterk kritikk mot at Høyesterett ikke hadde erklært dette lovvedtaket for grunnlovsstridig. Forslags-

stillerne mener, i likhet med Carl I. Hagen, at Kreditkassen ble fraranet de daværende aksjonærer i strid med § 97 i Grunnloven.

Carl I. Hagen ble imidlertid senere gjort oppmerksom på at Høyesterett ikke hadde behandlet saken fordi ingen hadde anlagt sak, og da kunne ikke domstolen behandle spørsmålet.

Forslagsstillerne foreslår at Høyesterett skal kunne behandle spørsmålet om hvorvidt en lov er i tråd med Grunnloven, basert på en henvendelse fra en norsk statsborger eller basert på eget initiativ. I saken som her er beskrevet, var det mange som i den offentlige debatt påpekte at regjering og storting brøt Grunnloven, men Høyesterett hadde ingen mulighet for å behandle spørsmålet.

Forslagsstillerne lar det være opp til Høyesterett selv å vurdere på fritt grunnlag om det er grunnlag for å ta opp saken, og hvordan den i så fall skal behandles.

Høyesterett er selv best egnet til å vurdere om det er grunn til å gå videre, og hvordan dette eventuelt bør avgjøres.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 89 nytt annet ledd skal lyde:

Høyesterett kan på eget initiativ eller basert på en henvendelse fra en norsk borger prøve om en lov strider mot denne grunnlov.

–

Høyesterett kan på eige initiativ eller basert på ein førespurnad frå ein norsk borgar prøve om ei lov strir imot denne grunnlova.

30. september 2020

Christian Tybring-Gjedde

Per-Willy Amundsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2020.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Tone Wilhelmsen Trøen

president